

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-maxsus
son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/4 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Abduraxmonov Mirsaid Muzaffarovich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING HUQUQIY ASOSLARI YARATILISHI	10-16
<i>Atamuratova Dilafroz</i> TURKISTON VAQTLI MATBUOTI TARIXI: XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARI	17-22
<i>Abdushukurova Iqbol</i> TARIXIY KVESTLARNI TASHKIL QILISH USULLARI	23-27
<i>Redjapov Doniyor</i> JANUBIY OROLBO'YI AHOLISI HARBIY SAN'ATINING TARIXIY ILDIZLARI XUSUSIDA	28-31
<i>Sultanov Samandar</i> QUYI ZARAFSHON VODIYSI GEOGRAFIK XUSUSIYATI: PALEOEKOLOGIYASI JARAYONLARIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR	32-35
<i>Matyakubov G'ayrat</i> XORAZM VOHASIDA IJTIMOIIY-IQTISODIY VA ETNIK-MADANIY MUNOSABATLAR RIVOJLANISHIGA DOIR BA'ZI CHIZGILAR (XIII-XV ASRLAR).....	36-39
<i>Eshkuvatov Muhammad Keldiyor o'g'li</i> MARKAZIY OSIYO BOZORLARI (XIX ASR YEVROPALIK SAYYOHLAR NIGOHIDA)	40-45
<i>G'aniyev Mirjalol</i> QADIMGI TURKLARDA IJTIMOIIY HAYOT	46-51

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullaev Altinbek</i> KORXONALARDA UN MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRARISH LOYIHASI BOSH BYUDJETINING METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	52-66
<i>Latipov Ashur Ali, Umarova Muzira</i> INVESTITSIYA STRATEGIYASI VA UNING MENEJMENTDAGI O'RNI	67-71
<i>Rustamova Sayyora</i> STRATEGIK BOSHQARUV-RAQOBAT USTUNLIGINING ASOSI	72-77
<i>Буранова Лола, Арипова Азиза</i> РАЗВИТИЕ ИНСТРУМЕНТА ДОСУДЕБНОГО РАЗРЕШЕНИЯ НАЛОГОВЫХ СПОРОВ	78-87
<i>Maxkamov Navruzjon Tuxtamishovich</i> KORXONALAR BOSHQARUVIDA "YASHIL" IQTISODIYOT TAMOIYLLARINI QO'LLASH AHAMIYATI	88-94

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Saidov Hakim G'afurovich</i> TALABALARNI HARBIY VATANPARVARLIK RUHIDA TARBIYALASH – DAVLAT SIYOSATI DARAJASIDA	95-98
<i>Kadirova Ziyoda</i> ILMIY IJODNING IJTIMOIIY, MADANIY VA TARIXIY O'LCHAMLARI	99-104

<i>Muzaffarov Navruzxon Baxronovich</i> SHAYX XUDOYDOD VALINING INSON VA OLAM MUNOSABATLARIGA OID QARASHLARINING FALSAFIY TAHLILI	105-108
<i>Raxmatova Mexrinoz Majitovna</i> YOSHLAR MA'NAVIY SALOHİYATINI YUKSALTIRISH BORASIDAGI DAVLAT SIYOSATINING NAZARIY-HUQUQIY VA FALSAFIY ASOSLARI	109-113
<i>Karimova Lola Muzafarovna</i> IJTIMOIY MOBILLIK NAZARIYASIGA YONDASHUVLARNING TARIXIY TAHLILI	114-119
<i>Jumayeva Shahlo Suyunovna</i> JAN POL SARTRNING EKZISTENSIAL FALSAFASIDA ERKINLIK VA YOLG'IZLIK MASALALARINI YORITISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	120-125
<i>Djurayev G'olib</i> JAN POL SARTR VA ALBER KAMYU FALSAFIY QARARSHLARIDA ERKINLIK MASALASI	126-130
<i>Rajabov O'tkirjon</i> KONSENSUS MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA "TEMUR TUZUKLARI" ASARINING AHAMIYATI	131-134
<i>Bekmuhammadova Sabrina Ismoil qizi</i> GENDER ZO'RAVONLIGIGA QARSHI KURASH CHORALARI	135-139
<i>Xudoykulov Azamat, Beshimova Aziza</i> MA'NAVIY BARKAMOL INSON TUSHUNCHASI VA UNING MOHIYATI	140-144

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Abduganiyeva Djamila Rustamovna</i> MACHINE TRANSLATION POST-EDITING THROUGH A HERMENEUTIC LENS	145-151
<i>Murtazayeva Xadicha</i> INGLIZ VA O'ZBEK TIBBIY TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	152-155
<i>Несунбаева Саодатхан</i> ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕДАЧИ АМЕРИКАНСКИХ ДИАЛЕКТИЗМОВ И ПРОСТОРЕЧИЙ В РУССКИХ ПЕРЕВОДАХ "ТОМА СОЙЕРА"	156-160
<i>Axmedjanova Farida, Toirova Shohida</i> XX ASRDA AYOL OBRAZINING SHAKLLANISHI VA TARAQQIYOTI	161-165
<i>O'rinova Shoxsanamxon Nosirjon qizi</i> TAHDID NUTQIY AKTLARI: LINGVOPRAGMATIK TAHLIL VA MENASIV KOMMUNIKATSIYA XUSUSIYATLARI	166-170

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Salaev Nodirbek</i> PENITENSIAR TIZIM VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI O'RNI	171-178
<i>Турсунов Ойбек Батирович</i> МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ СОТРУДНИЧЕСТВА ГОСУДАРСТВ РЕГИОНА ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ	179-184
<i>Xakimova Inobatxon</i> XOTIN-QIZLAR HUQUQLARINING XALQARO HUQUQ DOIRASIDA SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI	185-191

<i>Мардонов Амиржон Шерзод угли</i> ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЕ БАНКОВСКОГО СКОРИНГА	192-202
<i>Jonuzoqova Yulduz Izzatulla qizi</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARI SOHASIDAGI TRANSMILLIY JINOYATLARGA QARSHI KURASHISHDA KONVENSSIONAL VA INSTITUTIONAL MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	203-207
<i>Xolmo'minov Shavkat Jumaevich</i> EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI HUQUQIY TA'MINLASH SOHASIDAGI MUHIM TASHABBUSLAR VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	208-215
<i>Khudayberganova Nigina To'liqin qizi</i> THE NOTION AND CODIFICATION OF THE LAW ON SPECIAL MISSIONS IN INTERNATIONAL LAW	216-221
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> МЕЖДУНАРОДНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В ВОПРОСАХ ИНТЕРНЕТ-ЮРИСДИКЦИИ: ТЕНДЕНЦИИ УНИФИКАЦИИ ПРАВОВЫХ НОРМ И ПЕРСПЕКТИВЫ УЧАСТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН В ГЛОБАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМАХ РЕГУЛИРОВАНИЯ ...	222-229
<i>Normurodova Behro'za Xolmo'minovna</i> RAQAMLI DALILLARNI TO'PLASH VA TAHLIL QILISHDA INTERPOL VA EUROPOL TAJIRIBASI: O'ZBEKISTON UCHUN AMALIY AHAMIYATI	230-236
<i>Qilichova Kamola Luqmonxon qizi</i> DINIY MAZMUNDAGI MATERIALLARNI QONUNGA XILOF RAVISHDA TAYYORLASH, SAQLASH, OLIB KIRISH VA TARQATISH JINOYATLARINING YURIDIK TARKIB BELGILARI	237-248
<i>Shagilov Pulatbek Koptleuovich</i> BEZORILIKNING VIRTUAL YUZI: HUQUQIY BAHOLASH VA JAVOBGARLIK MASALALARI	249-256
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Imomov Sirojiddin Ilxomovich</i> SPORT FAOLIYATI MUTAXASSISLARINI TAYYORLASHDA KASBIY-PEDAGOGIK TA'MINOTINING AHAMIYATI	257-263
<i>Khayrova Madina Rasimovna</i> NATYURMORT JANRIDA ISHLAGAN RASSOMLAR ASARLARINING REKONSTRUKTIV TAHLILI	264-269
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MAKTABGACHA YOSHDA NUTQ RIVOJI BOSQICHLARI	270-273
<i>Xudaykulova Shaxlo Mamaniyozovna</i> AXLOQIY RIVOJLANISH VA NEYROPEDAGOGIK USULLARNING O'ZARO TA'SIRI	274-278
<i>Shakirova Dildora Abdumalikovna</i> NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI XORIJIY VA MILLIY TAJRIBA ASOSIDA BAHOLASH	279-285
<i>Djurayeva Nargis Narkulovna</i> TABIY FANLAR DARSLARINI TASHKIL ETISHDA INTENSIV METODLARNING QO'LLANILISHI	286-290

Baltayeva Ma'mura, Davletova Bikajon

MEDIA LITERACY TEACHING METHODOLOGY 291-294

Received: 05 May 2025
Accepted: 15 May 2025
Published: 30 May 2025

Article / Original Paper

SOCIAL LIFE AMONG THE ANCIENT TURKS

G'aniyev Mirjalol Faxridin o'g'li

2nd-Year Master's Student

Department of Methodology of Teaching Social and Humanitarian Sciences (History),

Gulistan State Pedagogical Institute

E-mail: mirjalolganiyev14@gmail.com

Abstract. This article provides an in-depth analysis of the social and economic life of the Turkic steppe culture, with a particular focus on the social structure, forms of governance, and economic activities of ancient Turkic society. The research is based on primary historical sources such as the Orkhon Inscriptions and Dīwānū Lugāt it-Turk, as well as the works of prominent scholars like Bahaeddin Ögel, İbrahim Kafesoğlu, and Ahmet Taşağıl. The concept of "Bozkır Culture" is explained in its geographical context, highlighting its connections with language, religion, customs, education, and economy. The social structure is analyzed step by step — from the family (ogush), clan (urug), tribe (boy), tribal confederation (bodun), to the state (il). The article scientifically examines the complex socio-economic system of the ancient Turkic steppe society, shedding light on its social organization, cultural values, and state-building processes based on historical sources.

Keywords: Turkic, steppe culture, society, family, clan, tribe, lineage, state.

QADIMGI TURKLARDA IJTIMOY HAYOT

G'aniyev Mirjalol Faxridin o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi(tarix) yo'nalishi

2-kurs magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Turk dasht madaniyatining ijtimoiy va iqtisodiy hayoti chuqur tahlil qilingan bo'lib asosiy e'tibor qadimgi turk jamiyatining ijtimoiy tuzilmasi, boshqaruv shakllari va iqtisodiy faoliyatlariga qaratilgan. Tadqiqotda Orxun bitiklari, Devonu Lugot it-Turk kabi birlamchi tarixiy manbalar, shuningdek, Bahaeddin O'g'el, Ibrohim Kafeso'g'li, Ahmad Tasha'g'il kabi olimlarning asarlari asos sifatida ishlatilgan. Maqolada "Bozkir madaniyati" tushunchasi geografik izohlanib, madaniyatning til, din, urf-odat, ta'lim va iqtisod bilan bog'liqligi ko'rsatib berilgan. Ijtimoiy tuzilma bosqichma-bosqich — oila (ogush), urug', qabila (boy), qabilalar birligi (bodun) va davlat (il) shaklida tahlil qilingan. Maqola qadimgi Turk dasht jamiyatining murakkab ijtimoiy-iqtisodiy tizimini manbalar asosida tahlil etib, o'sha davrdagi ijtimoiy strukturani, madaniy qadriyatlarni va davlat qurilishi jarayonini ilmiy asoslangan tarzda yoritadi.

Kalit so'zlar: Turk, dasht madaniyati, jamiyat, oila, urug', qabila, nasl, davlat.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI4Y2025N08>

Kirish. Ushbu tadqiqotning asosiy muammosi – Turk dasht madaniyatida ijtimoiy va iqtisodiy hayot qanday unsurlar asosida shakllanganini aniqlab ko'rsatishdir. Shu maqsadda Orxun bitiklari, Devonu Lug'ot at-Turk kabi asosiy manbalardan foydalanilgan. Bundan tashqari, Bahaeddin O'g'el, Ibrohim Kafeso'g'li, Salim Koja, Ahmad Tashag'il va Ilhami Durmush kabi muhim shaxslarning ishlari adabiyot sifatida o'rganilgan, so'nggi yillarda chop etilgan maqolalar ham tahlil qilingan.

“Bozkir Kulturu” ya’ni “Dasht madaniyati” so’ziga qaralganda, u geografik atama bo’lib, lug’aviy ma’nosi “qurg’oqqa chidamli o’tlardan iborat, mo’tadil va issiq iqlim hududlarida keng tarqalgan, daraxtsiz tabiiy mintaqa” degan ma’noni anglatadi. Bu ta’rif asosida dasht geografiyasi – chorva hayvonlari uchun yaylov bo’la oladigan keng va ochiq maydonlarni anglatadi. Shu jihatdan dasht hududi cho’l va dehqonchilik yerlaridan, shuningdek o’rmonli hududlardan farqlanadi [1;23-b.].

“Kultura” so’zi asosan lotin tilidagi “Cultura/ae” so’ziga borib taqaladi va turkchada “ekish, dehqonchilik, yer ishlash” ma’nolarini bildiradi [1;19-b.]. Ushbu so’z turk tiliga G’arbiy Yevropa tillaridagi shakli orqali “yuqori umumiy bilim” degan ma’noda kirib kelgan [2;16-b.]. Eng oddiy ifoda bilan aytganda, madaniyat – bu bir xalqning o’ziga xos xulq-atvori, e’tiqodi, fikrlash tarzlari va hayot uslubidir [3;14-b.]. Yana bir ta’rifga ko’ra, madaniyat – bu jamiyatda umumiy qabul qilingan va an’ana shaklida davom etadigan barcha e’tiqod, san’at, turmush tarzi, til, fikr va tuyg’ular majmuasidir [4;17-b.]. Madaniyat insonlarning birgalikda yashashidan kelib chiqadigan xatti-harakatlarning jamlanmasi bo’lib, u geografiya, shaxs va jamiyat bilan bog’liq holda doimo o’zgarib, rivojlanib kelgan. Madaniyatni til, din, urf-odat va an’analar, ta’lim, axloq, san’at, iqtisod kabi unsurlar tashkil etadi [5;439-b.].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. *Jamiyat Tuzilishi* Islomdan oldingi Turk jamiyatiga qaraganda, jamiyatda har qanday sinfiy tabaqalanish yo’q edi. Jamiyatni boshqaruvchilar (ak tamag bodun=biylar) va boshqarilganlar (kara tamag bodun=xalq) deb ikki guruhga ajratilgan. Bular sinfiy ajrim emas edi. Ak tamag faqat jamiyatni boshqarishga mas’ul shaxslar bo’lgan. Mansab, Qabilalik va nasab ijtimoiy hayotda sinfiy farq yaratmagan. Muvaffaqiyatli, mehnatsevar, qobiliyatli va aqlli shaxslar uchun ko’tarilish yo’li har doim mavjud bo’lgan. Oddiy bir fuqaro bo’lib turib, o’zining foydaliligini ko’rsatish orqali harbiy va ma’muriy birliklarda qo’mondonlik va biy lavozimlariga ko’tarilish har doim mumkin bo’lgan. Turk dasht madaniyatida hamkorlik juda muhim bo’lgan. Turklar hamkorlik va yordam orqali bir-birlari bilan yashaganlar. Bu holat birlashish va hamjihatlikni keltirib chiqargan, xalq ehtiyoj tug’ilganida deyarli bir oilaga aylangan. Jamiyatda moddiy va ma’naviy jihatdan zaif bo’lgan hech kim ezilmagan [3;8-b.]. Jamiyatni boshqaruvchi ak tamag, kara tamagning yordamiga erishish va uning ishonchini qozonish uchun qilgan ishlarini Orxon yozuvlarining Kùltigin yodgorligining sharqiy yuzasining 28- va 29-satrlari quyidagicha ta’riflaydi: Men o’zim xoqonlik taxtiga o’tirganimda, har yerga tarqalib ketgan xalq halok bo’ldi, yo’qoldi yoki piyoda, yalang’och qaytib keldi. Xalqni boqish uchun shimolda O’g’uz qavmiga, sharqda Xitoy, Tatabi qavmiga, janubda Xitoyga qarab o’n ikki marta katta qo’shinimni yubordim, jang qildim. Shundan keyin, Tangri marhamat qilgani uchun, davlatim bor bo’lgani uchun, nasibam bor bo’lgani uchun, o’ladigan xalqni tiriltirib boqdim. Yalang’och xalqni kiyimli, kambag’al xalqni qabila qildim. Kam xalqni ko’p qildim [6;19-b.].

Oguş (Oila) Eski Turk jamiyatida birinchi ijtimoiy tuzilma bo’lgan oila, butun ijtimoiy tuzilmaning asosiy markazi hisoblanadi. Oila, qon akrabaligi asosiga asoslanadi). Oila, jamiyat bo’lish tushunchasining boshlanishi bo’lgan. Turk jamiyat hayoti oila va akrabalik irsiyati asosida shakllangan. Turk oilasi nafaqat Turk jamiyatining, balki Turk davlatining ham eng kichik namunasini tashkil etgan [7;10-b.]. Oguş so’zi Yakut tilida “us” shaklida uchraydi. Us, turmush qurish imkoni bo’lmagan shaxslar tomonidan tashkil etilgan tuzilmadir. Eski Turklar o’rta oilaga ega bo’lsalar ham, umumiy oila tuzilmasi “yadro oila”dan iborat bo’lgan. Aksariyat holatlarda Turk ijtimoiy hayoti va oila tuzilishi keng oila tuzilmalariga imkon bermagan [1;129-

b.]. Har bir jamiyatning o'ziga xos, oila ichidagi o'zaro ta'sirlarning ijtimoiy va huquqiy jihatdan jamiyatning turli sohalarida kuzatilishi ma'lum. Bu nuqtai nazardan, Turk oila tuzilishi alohida ahamiyatga ega. Turk oila tuzilmasining asoslari eski Turk siyosiy, ijtimoiy har bir tashkilot va odamlarning xatti-harakatlariga ta'sir ko'rsatgan [2;220-b]

Ko'chmanchi jamiyatlarning barcha jihatdan rivojlanishiga hissa qo'shadigan va transport vositasi sifatida ta'sir ko'rsatuvchi unsur, albatta, otdir. Ko'chmanchi jamiyatlar, yaratilgan mahorat yoki bilimni otning tezligi orqali boshqa joylarga yetkazish imkoniyatiga ega bo'lishgan. Shu tariqa ot, qisqa vaqt ichida ko'chmanchi jamiyatlar hayotida katta ahamiyat kasb etib, "otli madaniyat" deb atalgan madaniyat bosqichlaridan birining shakllanishida muhim rol o'ynagan. Osiyo ichkarisida yashovchi ko'chmanchi jamiyatlarning o'rgatilgan hayvonlaridan eng muhim bo'lgani ot, bu muhitda hukmronlik qilgan jamiyatlarning tarixida amaliy va muhim rol o'ynagan. Turk bozkir madaniyati, aslida, ko'chmanchi hayot bilan ifodalanadigan bo'lsa, bu sivilizatsiyaning tarkibidagi eng muhim unsur "ot" ekanligini ko'rish mumkin. Mashhur arab sayohati El Câhiz, turklarning otni ishlatishdagi mahorati haqida, "Badaviylar ot ustida o'q otishni mashhur qilmagan. Turklar esa yovvoyi hayvonga, qushga, belgilangan maqsadga, yuqoriga, pastga o'q otar", deb yozgan [9;99-b.]. Eski turklar yetuk hayvonlarga asosan "ot", "yund" va "göçüt" nomlarini berishgan. Bu nomlardan eng ko'p ishlatilgani ot bo'lgan. Bozkirda katta sura guruhlarining boshqarilishi, hayvonlarning ma'lum bir joyda saqlanishi, yayloq chegaralarining avvaldan belgilanishi va nazoratda bo'lishi kabi barcha faoliyatlar, davrning eng tez vositasi bo'lgan ot yordamida amalga oshirilgan. Bozkir turklari, cheksiz bozkir geografiasini ot yordamida oshib, katta ko'chishlar va bosqinlar ot orqali amalga oshirilgan. Rasonyi, otli ko'chmanchi madaniyatni dehqonchilikdan yuqori qobiliyat deb ta'kidlagan [10;79-b.]. Otning birinchi o'rgatilishi va xususiyati bo'lgan otli chorvachilik madaniyatining davom ettirilishi to'liq tarzda Ichki Osiyoda yashovchi bozkir turklariga tegishlidir [11;6-b.].

Urug (Oilalar Birligi/ Nasl) Urug atamasi ijtimoiy tuzilishda nima anglatishi aniq emas. Ehtimol, "oilalar birligi" ma'nosida ishlatilishi kerak. Oilalar birligi ma'nosini anglatadigan "urug"ning funksiyasi to'liq tushunilmagan [12;25-b.]. Turk ijtimoiy tuzilmasida oiladan kattaroq, qabiladan kichikroq tuzilma uchun "nasl" atamasi ishlatilishi mumkin. Eski Turkchada naslga qarshi "urug" atamasi mavjud. Ammo bu so'z bitiklarda faqat o'zi ishlatilmagan. Bundan tashqari, bu so'z uzoq yoki yaqin qon-qarindoshlardan tashkil topgan ma'lum bir jamiyatni ifodalash uchun ham ishlatilgan. Urug so'zi ba'zi manbalarda nasl, avlod, nevaralar ma'nolarida ham ishlatilgan. Nasl atamasi bugungi kunda ba'zi o'zgarishlarga uchragan bo'lsa-da, "sulola" shaklida tashkil topgan tuzilmani ko'rsatadi.

Boy (Qabila) Qabila atamasi Devonu Lug'ot at-Turkda "bod" shaklida ifodalangan [13;98-b.]. Oilalar va uruglar birlashganda, "Qabila" paydo bo'lgan va boshida bo'ydagi ichki birdamlikni ta'minlash, adolatni ta'minlash va zarur bo'lganda qabilaning manfaatlarini qurol bilan himoya qilish bilan mas'ul bo'lgan "Bey" mavjud bo'lgan. Oilalar va nasllar birlashib, bir qabilaning beyini tanlaganlar. Bu tanlovlar, qabilani tashkil etgan oila va nasl vakillarining to'g'riligi, iqtisodiy kuchi, jasorati asosida shakllangan. Islomdan oldingi Yevrosiyo dashtlarida, Turklarning eng yaqqol xususiyati qabila federatsiyasi shaklida yashashlari bo'lgan. Turk qabilalari, yuqorida zikr etilgan hududni vatan tutib, hayotlari dashtlarning chuqurliklarida, suv bo'ylarida, yaylovlar va vodiylarda o'tgan. Turklar; Xun, Ko'kturk, Uyg'ur kabi ulkan davlatlar qursalar ham, qabilalar har doim mavjudligini saqlagan. Har bir qabila o'zining beyi

boshchiligida ijtimoiy, idoraviy va siyosiy tuzilishga ega bo'lgan. Qabilaning boshida turgan bey; yurtni himoya qilish, soliqlarni yig'ish, ko'chish vaqtida qabilaning intizomini va boshqa qabilalar bilan munosabatlarni belgilash, o'z qabilasiga mansub oilalar yoki qo'rg'onlar orasidagi muammolarni hal qilish va xavfsizlikni ta'minlash kabi barcha masalalarda yagona so'z egasi bo'lgan. Har bir qabilaga tegishli yurt, yaylak va qishloq qabila beyi tomonidan himoya qilinardi.

Bodun/Budun (Qabilalar Birligi) Dasht madaniyatida qabilalar tashkil etgan tuzilmaga "Bodun" deyilgan. Mahmud Qoshg'ariyda juda eski bir maqolda uchraydigan bodun ifodasi "millat" ma'nosida qabul qilingan. Shu atama Orxun bitiklarida ham millat tushunchasi uchun ishlatilgan. Budunning boshida umumiy ravishda yerning kengligi va aholi soniga qarab "yabgu, shad, ilteber" kabi unvonlarni olgan boshqaruvchilar bo'lgan. Budunlarda umumiy ravishda til va nasl birligi talab qilinmagan. Budunlar mustaqil bo'lishi mumkin edi, lekin bir "il"ga tobe bo'lishi ham mumkin bo'lgan. Budunlar davlatni tashkil etuvchi asosiy unsurlar bo'lgan, shuning uchun siyosiy xususiyatga ega bo'lgan. Biroq davlat yagona bir bodundan tashkil topmagan. Qabilalar til va nasl birligiga ega bo'lishlariga qaramay, bodunlar umumiy ravishda qabilalarning yaqindan hamkorlik qilishidan tashkil topgan siyosiy tuzilmalarga aylanib qolgan. Orxun bitiklarida uchraydigan Turk, Sir, Dokuz O'g'uz, Ikki Ediz, Tardush, On Ok, Az, Kirg'iz, O'g'uz, Çik, Turgış, Qarluq va O'ttiz Tatar nomlarining har biri bir bodun sifatida ko'rsatilgan. Hatto Ikki Ekiz, O'ttiz Tatar, On Ok va O'ttiz Tatar nomlarining boshida turgan raqamlar qabila sonlarini bildiradi va bu, bu tuzilmalar bodun bo'lishlarini ko'rsatadi [1;135-136-b.]. Ba'zi manbalarda bodunlarning mavjudligini saqlab qolish va davom ettirish uchun zarur shartlar; davlatga ega bo'lish "illig bodun" va xoqonlarga ega bo'lish "kaganlig bodun" sifatida belgilangan. Davlat mustaqilligini yo'qotishi budunlarning mavjudligini xavf ostiga qo'ygan.

Il (Davlat) Qadimgi Turklar uchun davlat tushunchasi "il" yoki "el" so'zlari bilan ifodalangan. V. Thomsenning fikriga ko'ra, qadimgi turkchada "il" so'zi "siyosiy jihatdan mustaqil, tartibli tashkil etilgan millat" degan ma'noni anglatadi. Gabainning fikriga ko'ra, "il" so'zi "mamlakat, imperiya, hokimiyat, hukumat" degan ma'noni anglatadi; Giraudning fikriga ko'ra esa "tashkil etilgan davlat, imperiya, siyosiy hukmronlik" degan ma'noni anglatadi; Clausonning fikriga ko'ra esa "bir mustaqil hukmdor tomonidan boshqarilgan siyosiy birlik" degan ma'noni anglatadi. "Il"ning haqiqiy ma'nosi — tashkil etilgan siyosiy tuzilma yoki davlatdir. Tashkil etilgan xalqning huquqiy ismi ham davlat deb atalgan. "Il"ning mavjudligi hokimiyatning mavjudligiga bog'liq bo'lib, hokimiyatning manbai esa xalq sifatida ko'rilgan. Turklar, davlat tuzishni "illemek", davlatni boshqarishni "il tutmak", davlatni tartibga solishni "il itmek" va davlatsiz qolishni "ilsiremek" kabi iboralar bilan ifodalaganlar. Bozki madaniyatida davlat doimo "to'ra" bilan birga o'ylangan. Boshqa so'zlar bilan aytganda, turklarda to'rasiz davlat bo'lmagan. Turklarning eng aniq xususiyatlaridan biri kuchli tashkilotchilik tushunchasiga ega bo'lishidir. Yashash tarzi ularni ozodlik va mustaqillikka moslashtirganligi sababli tarixning hech qanday davrida davlatsiz bo'lmaganlar. Haqiqatan ham, eng kamida ikki ming besh yuz yillik tarixlarida turklar davlatsiz qolmagan yoki mustaqilliklarini butunlay yo'qotmaganlar. Turklarga ko'ra, davlatning asli omili butun millatning o'zi hisoblanadi. Millat bo'lsa, davlat bo'ladi, davlat bo'lsa, millat tushunchasi hukmron bo'lgan. Hukmron davlat bo'lsa, bu davlatni tuzgan bir millat albatta mavjuddir. Millat o'z mustaqilligini yo'qotmaguncha, davlat mavjud bo'lgan. Davlat millatga asoslanadi. Millat

doimiy bo'lgani uchun davlatda davomiylik davom etgan. Qadimgi turklar uchun davlat, bir-birini to'ldiradigan to'rt unsurdan iborat bo'lgan xalq, mamlakat, hokimiyat va tashkilotdan iborat edi: a) Xalq: qadimgi turkchada "kun" deb atalgan xalq bodun ma'nosida ishlatilgan. Turklar davlatni, boshqaruvchi qatlam bilan birga harakat qiladigan keng xalq ommasining hissa va sa'y-harakati natijasida shakllangan. b) Mamlakat: Turklar davlat qo'lida tutgan va ustida yashaydigan yerlarni "ulus" yoki "yurt" deb ataganlar. "Ulus" yer va xalqni anglatgan, "yurt" esa "vatan" tushunchasi kabi muqaddas bir ma'no tashigan. c) Hokimiyat: Qadimgi turk davlatlarida hokimiyat, "erkinlik" yoki "egemonlik" nomlari bilan atalgan va ikki shaklda namoyon bo'lgan. Bular "ichki egemonlik" va "tashqi egemonlik" bo'lgan. Ismlaridan ham ko'rinib turibdiki, ichki egemonlik xalq ustida ta'sirini ko'rsatgan, tashqi egemonlik esa mustaqillikni anglatgan. d) Tashkilot: Turklar uchun tashkilot tushunchasining tug'ilishi va rivojlanishi miloddan avvalgi davrlarga borib taqaladi. O'tloqlar oldindan topilib, saqlanishi, ayniqsa katta qo'ylarni boshqarish va yuritish, turklarning tashkilotchilik xususiyatini muhim holatga keltirgan. Bu holat davlat tuzilmalariga ham ta'sir qilgan, turklar tashkilotchilik xususiyati tufayli davlat qurishda qiynalmaganlar [1;81-90-b.]

Ijtimoiy Hayot. Ijtimoiy hayot kundalik hayotdan tortishlar, marosimlar, bayramlar va dafn marosimlarigacha ko'plab turli unsurlarni o'z ichiga oladi. Turk dasht madaniyatida ham ijtimoiy hayotga oid ko'plab unsurlar mavjuddir. Turk dasht madaniyatining jamiyat tuzilishi haqida hozirgacha yaratilgan tasniflar, nomlanishlar hamda tuzilish jihatidan bir-biriga mos kelmaydi. Bu masalada foydalanilgan asosiy manba Orxun bitiklaridir. Orxun bitiklarida Turk dasht jamiyatining tuzilishi; Og'ush/Oila, Urug'/Oilalar Birligi, Elat/ Qabila, Budun/Qabilalar Birligi, Il/Davlat deb nomlangan.

Iqtisodiy Hayot. Biz bilganimizdek, iqtisodiyot; dehqonchilik, chorvachilik, konchilik, savdo, hunarmandchilik, sanoat va boshqa turli tarmoqlarga bo'lingan. Iqtisodiyot turlarining shakllanishi va rivojlanishida, shaxslarning ichki tabiiy omillari va iqlim xususiyatlari muhim rol o'ynaydi. Yashash joyi o'zgarmagan jamiyatlarda iqtisodiy omillar asosan dehqonchilik, hunarmandchilik va savdoga asoslanadi, bozgir geografiyasida va muhitida yashovchi ko'chmanchi jamiyatlarda esa chorvachilik faoliyati rivojlangan. Ammo hech qanday iqtisodiy omil jamiyatning ehtiyojini bitta soha bilan to'liq qondira olmaydi, shuning uchun boshqa iqtisodiy faoliyatlar bilan qo'llab-quvvatlanadi. Dasht iqtisodiyotida chorvachilik ustun bo'lsa ham, temirchilik, dehqonchilik, savdo, hunarmandchilik va sanoat faoliyatlari ham mavjud bo'lgan

Xulosa. Ushbu maqolada qadimgi turklar ijtimoiy va iqtisodiy hayotining asosiy jihatlari tarixiy manbalar asosida chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turk dasht jamiyati murakkab, lekin o'zaro bog'langan ijtimoiy tuzilmaga ega bo'lgan: oila (ogus), urug', qabila (boy), qabilalar birligi (bodun) va davlat (il) kabi bosqichli ijtimoiy birliklar mavjud bo'lgan. Bu birliklar mustahkam ichki hamkorlik va tenglik tamoyillari asosida shakllangan. Iqtisodiy hayotda esa chorvachilik yetakchi rol o'ynagan bo'lsa-da, dehqonchilik, temirchilik, savdo va hunarmandchilik faoliyatlari ham ahamiyatli o'rin egallagan. Otda yurish madaniyati va tashkilotchilik qobiliyati qadimgi turklar taraqqiyotida muhim rol o'ynagan. Maqola qadimgi turklarning ijtimoiy-iqtisodiy tizimi mukammal va barqaror bo'lganini isbotlab beradi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Durmuş, İlhami (2009). "Bozkır Kültür Çevresi Türk Tarihi Araştırmaları ve Kronoloji".

2. Kafesoğlu, İbrahim. "Tarih İlmi Ve Bizde Tarihçilik". Tarih Dergisi, c. 13, sy. 17-18, 2017, ss. 1-16.
3. Kafesoğlu, İbrahim (2017). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
4. Koca, Salim (2002). Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat. Türkler İlhami Durmuş [Türk Kültürüne Giriş](#) Ankara. 2016.
5. Ansiklopedisi içinde. 8
6. Salim Koca - [Fatih Demir, "Tevârih-i Âl-i Selçuk \[Oğuznâme-Selçuklu Tarihi\] \(Giriş-Metin-Dizin\)", Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, c. 3, S. 4, Ekim 2017, ss. 265-272. \(Yayın Değerlendirme\)](#)
7. [Osman Turan: History as politics](#) (англ.). Дата обращения: 27 октября 2017. [Архивировано](#) 28 октября 2017 года.
8. Yuvalı, A. (1996). Anadolu'da Türk Kimliğinin Oluşması İle İlgili Bazı Tespitler. Erdem, 8(23), 439-450.
9. El Câhiz (2017). Fezâilü'l Etrak (Türklerin Faziletleri. (çev.: Ramazan Şeşen). İstanbul:
10. Ergin, Muharrem (1969). Dede Korkut Kitabı. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. Ergin, Muharrem (2009). Orhun Abideleri. İstanbul: Boğaziçi Yayınları. (Ergin, 2009: 19).
11. Yuvalı, Abdulkadir ve Demirci, Hikmet (2021). Türk Dünyası'nın Ortak Kültür Tarihinde Aile ve Kadın. İstanbul: Selenga Yayınları,
12. Mandaloğlu, Mehmet (2013). "Eski Türklerde Sanayi, Ticaret ve Maliyenin Ekonomik
13. Rasonyi, Laszlo (1993). Tarihte Türklük. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
14. Taşağıl, Ahmet (2018a). Bozkırın Kağanlıkları. İstanbul: Kronik Kitap Yayınları. Taşağıl, Ahmet (2018b). Kök Tengri'nin Çocukları. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları)
15. Kaşgârlı Mahmud (1986). Dîvânu Lugâti't-Türk (Yayına Haz.: Besim Atalay). Ankara: Türk

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).